

Tillæg til Vore Kirkegårde bind 17 nr. 6-7

FORENINGEN FOR KIRKEGÅRDSKULTUR

Generalforsamling

Foreningen for Kirkegårdskultur afholdt sin ordinære generalforsamling i Helsingør den 30. juli 1951 med dagsorden i henhold til lovene. Foreningens (nu afdøde) formand, biskop *C. I. Scharling*, aflagde beretning for året 1950/51, hvoraf det fremgik, at arbejdet i årets løb var forløbet tilfredsstillende, at medlemstallet var konstant og at der stadig var god kontakt med medlemmerne med hensyn til de opgaver, som det påhviler foreningen at løse. Formanden redegjorde derhos for den skete kontingentforhøjelse og annonceforhøjelse og beklagede, at det havde været nødvendigt på grund af de stigende priser at skride til disse foranstaltninger; de var imidlertid blevet forstået fra medlemmernes side, og af den grund havde ingen udmeldt sig af foreningen eller iøvrigt undladt at samarbejde med den.

Formanden omtalte endvidere menighedsrådsforeningens årsmøde på *Hindsgavl* i 1951, hvorunder kirkegårdsspørgsmålet havde været under debat og gav foreningens formands udtalelse om den store betydning af, at menighedsrådene fastholdt deres ret og pligt til at administrere og føre tilsyn med kirkegårdene, Foreningen for Kirkegårdskulturs fulde tilslutning.

Det blev på generalforsamlingen vedtaget, at man vil søge at udarbejde udkast til et gravfæstebrev og udgive det til forhandling blandt menighedsrådene. Det blev overdraget kirkegårdsinspektør *V. Rud Nielsen*, Horsens, og sekretæren at fremkomme med et forslag til gravfæstebrevet.

Af bestyrelsen var følgende på valg:
billedhugger, direktør *Gunnar Hammerich*, Ærøskøbing,

stiftsgartner *E. Quist*, Vallø,
graver *M. Knudsen*, Kristrup,
lærer *Frands Hansen*, Maribo, og
stenhuggermester *P. H. Mohr*, København.

Da graver *M. Knudsen* ikke mere er i aktiv tjeneste og har nedlagt sit hverv som formand for graverforeningen, ønskede han ikke genvalg, og i hans sted valgtes den nye formand for landsbygraverforeningen, graver *Ingv. Norlyk*, Thyregod. I stedet for stiftsgartner *E. Quist*, som også havde bedt sig fritaget, valgtes overmekaniker, menighedsrådsformand *N. J. Nielsen*, Horsens. De øvrige valg var genvalg.

Næste års mødested for generalforsamlingen blev fastsat til *Haderslev* stift.

Om eftermiddagen var deltagerne på en udflugt og startede på *Helsingør* kirkegård, hvorfra man tog til *Egebæksvang* kirkegård og derfra videre til *Humblebæk* og *Asminderød* kirkegårde. Deltagerne fik det indtryk, at de pågældende menighedsråd og kirkegårdes funktionærer med interesse gik op i deres gerning med hensyn til at værne om kirkegårdenes skønhed og særpræg. Iøvrigt havde præsterne, menighedsrådene og kirkernes funktionærer i Helsingør og iøvrigt de menighedsråd, vi kom i forbindelse med under udflugten, gjort deres til, at den skulle blive så udbytterig for deltagerne som muligt, hvilket foreningen herved bringer de pågældende en hjertelig tak for.

Aftenens offentlige møde, ved hvilket fhv. kirkeminister, landstingsmand *Johs. Hansen*, og havearkitekt *Johannes Tholle* talte, havde god tilslutning.
H. F. Jegsen.

Studieturen til *Helsingborg*, som fulgte efter generalforsamlingens møder, foregik i smukt søndagsvejr. Vi besøgte kapelkrematoriet og urnelunden; begge dele er i kirkegårdskredse velkendte og interessante studieobjekter, og de blev begge indgående og kyndigt forklaret os af overlærer *Gunnar Hellsten*, hvem vi også her benytter lejligheden til at takke. Derefter skiltes vi, — nogle tog til *Mølle* for at bade, andre betragtede bl. a. byens smukke anlæg, mindedes den nyligt afdøde stads-trædgårdsm. *Anjou* og dvælede i taknemmelighed ved mindesmærket for flygtningearbejdet („danskermindesvården“).
J. Th.

Regnskab 1. april 1950—31. marts 1951

INDTÆGTER:

Kassebeholdning pr. 1/4 1950.....	kr.	368,03
Kontingenter	„	4767,00
Tilskud: Kirkeministeriet.....	2000,00	
Landbrugslotteriet ..	1000,00	3000,00
Forlagsvirksomhed m. v.....	„	356,13
		<hr/>
		kr. 8491,16

UDGIFTER:

Kontorhold	kr.	1762,06
Vore Kirkegårde.....	„	4733,69
Møder, generalforsamling.....	„	1420,20
Diverse	„	477,40
Kassebeholdning pr. 31/3 1951.....	„	97,81
		<hr/>
		kr. 8491,16

Roskilde, den 15. april 1951.

Hans Rønø,
kasserer.

Regnskabet er gennemgået efter kassebogen og fundet overensstemmende med de forelagte bilag. Kassebeholdningen ved årets slutning er tilstede.

A. Falmer-Nielsen. P. F. Jensen.

Nye medlemmer

Afdeling A.

- 255. Egebæksvang Kirkes Menighedsråd.
- 256. Ballerup Sogns Menighedsråd.

Afdeling C.

- 965. Graver & kirkegårdsgartner R. Nielsen, Skovparten 6, Espergærde.
- 966. Stenhuggermester A. Lønstrup, Hjørring.
- 967. — Axel Linck, Byrum, Læsø.
- 968. — A. Olsen, Smedegade 32, Slagelse.
- 969. — Knud Knudsen, Jernbanevej 20, Holbæk.
- 970. — Johannes Carlson, Rosen, Holbæk.
- 971. Købmand A. C. Dahl Hansen, Christiansfeld.
- 972. Graver og handeldsgartner Ingv. Norlyk, Thyregod.
- 973. Fma. W. Frederiksen & Villefrance, Løkkegade 12, Aalborg.
- 974. E. Neumann Jensen, Vestergade 49, Aalestrup.

Afdeling D.

- 118. Kyrkogårdsnämnden, Storgatan 11, Örebro, Sverige.
- 119. Kyrkogårdsföreståndare Detlev Gustavson, Sardenbergsgatan 7, Jönköping, Sverige.
- 120. Kyrkogårdsföreståndare Ebbe Johnsson, Årlemark, Sverige.

25 års redaktionsjubilæum

På generalforsamlingen i *Foreningen for Kirkegårdskultur* den 30. november 1926 nedsattes et redaktionsudvalg til varetagelse af tidsskriftet *Vore Kirkegårdes* drift, bestående af havearkitekt *Emil Böttiger*, førstelærer *Frands Hansen*, graver (senere inspektør) *Jens Gravesen*, inspektør *Chr. Bech Skrydstrup* og havearkitekt *Johannes Tholle*. Af disse har *Gravesen* og *Tholle* været medlem siden det nævnte tidspunkt.

Under den 10. december holdt redaktionsudvalget sit første møde, hvor man anmodede havearkitekt *Johannes Tholle* om at overtage redaktionen og iøvrigt traf andre bestemmelser for bladets forhold.

Allerede under 2. januar 1927 lykkedes det at få udsendt det første nummer af bladet (årgang 4 nr. 1), og bladet har siden da været redigeret af *Johannes Tholle*.

Bladets oplag var i 1927: 250 expl. og er nu i 1951: 1100.

Kgl. bygningsinspektør udtaler

I de gældende bestemmelser om anlæg og vedligeholdelse af kirker og kirkegårde fastslås det, at alle sager angående anlæg og udvidelser af kirkegårde skal indsendes til kirkeministeriets godkendelse, og uden at det iøvrigt er fastlagt i nogen lov eller anordning, har praksis været den, at kirkeministeriet på et eller andet stadium af sagens forløb lader den kgl. bygningsinspektør udtale sig derom. Såvel ministeriets dispositioner i denne henseende som den måde, som de enkelte bygningsinspektører tager sig af sagerne, er forskellige, og om ministeriet følger bygningsinspektørerne i deres udtalelser eller ikke gør det, vil afhænge af den enkelte sags forhold. Der er 6 bygningsinspektører, som hver har en del af landets kirker og kirkegårde under sig; inddelingen i distrikterne følger ikke stiftsgrænser, men andre praktiske grænser; på Sjælland er det f. eks. banelinjerne København—Korsør og København—Karlundborg, der trækker grænserne.

I *Roskilde Stiftsblad* for juni 1951 har den bygningsinspektør, som under sig bl. a. har den del, der ligger syd for København—Korsør-banen, professor *Kaj Gottlob*, i en samtale med bladets redaktør udtalt sig om kirkernes vedligeholdelse og kommer derunder også ind på kirkegårdenes problemer. Uden at tage stilling til det anførte citerer vi her et afsnit af samtalen herom.

„Vi begyndte med *kirkegårdsmuren*. Vi var enige om, at murens overkant ikke må afdækkes med cement, der let revner. Tegl er det bedste. Et andet problem: de store træer, som kan sprænge revner i kirkegårdsmuren. Her kan måske en udvej være at overhugge de rødder, der truer muren, og føre en betonstøbning ned mellem træet og kirkegårdsmuren.

Kirkegården selv er et sørgeligt emne — de allerfleste er et gyseligt rod og en ublufærdig udstilling af smagløse „monumenter“. Her er gjort et stort arbejde gennem mange år for at forbedre kirkegårdene, og enkelte fortræffelige kirkegårde er anlagt. Meget er talt, tænkt, sagt og skrevet, men landsbykirkegårdene er ganske upåvirkede, alene fordi deres anlæg og vedligeholdelse forstås af folk fra egnen, der kun kender det grimme, som findes overalt, og intet kender til de fortrinlige arbejder af dygtige havearkitekter. Desuden mener de fleste jo, at de har forstand på haver — men det at få køkkenurter og frugttræer til at gro, er ikke det samme som at skabe et haveanlæg. At anlægge kirkegården, så den bliver hensigtsmæssig og smuk er ikke dyrere og i hvert fald det billigste i længden. Dyrt er det at anlægge noget uhenigtsmæssigt og grimt. Den rette fremgangs-

måde er at søge samarbejde med en havearkitekt, hvis kvalifikationer kan anerkendes.“

Skandinaviske kirkegårds møder

Den danske og den svenske forening af kirkegårdsinspektører (henhv. föreståndare) har haft den strålende idé i år at afholde deres årsmøde og generalforsamlinger således, at begge foreningers medlemmer kunne komme sammen og så at begge foreningers medlemmer besøgte begge lande. Efter en dags generalforsamling d. 7. aug. invaderede danskerne *Skåne* via *Helsingborg* og foretog der sammen med de svenske kolleger studiebesøg på 10 nordskånske kirkegårde og festede om aftenen på *Ramlösa*. — Næste dag gik den svenske invasion via *Helsingør* til *Nordsjælland* med besøg i *Ryvangen*, *Hellerup*, *Sorgenfri*, *Mariebjerg* og *Hillerød*, hvilket sidste sted der sluttedes af og festedes.

Ganske kort kan det vel siges, at de svenske kirkegårde bød på typiske skånske forhold, for en hel del inspireret af *Malmö östra* og tildels placeret omkring ældgamle landsbykirker med sjællandsk-skånsk præg, samt at de danske foruden det kæmpemæssige forsøgsfelt *Mariebjerg* bl. a. bød på den næsten overfrodige *Hellerup* kirkegård, der under inspektør *Fichs ledelse* har gennemgået en imponerende udvikling. Fra svensk side hævdedes det enstemmigt, at dagens *clou* var besøget i *Mindelunden i Ryvangen*, der med sin stærke stemning, sine blodofre og friske grave greb alle om hjertet.

Dette fælles stævne opfordrer til gentagelse, men med passende års mellemrum. For næste års møder fastsattes for svenskerne *Alnarp* eller *Gävle* og for danskerne *Haderslev*. Hvad det sidste angår undres man over, at inspektørernes møder år efter år lægges i samme egne som foreningen for kirkegårdskulturs, og længe bag efter dennes, så at de samme lokale myndigheder og kirkegårde 2 gange i årets løb skal til det samme, og så at adskillige medlemmer af foreningerne også skal 2 gange til det samme sted. Hvis der ligger en mening i disse dispositioner, må det vel være sådan, at også mødedatoerne lægges nær hinanden, — ellers måtte man hellere hver for sig holde sine møder i vidt forskellige egne.

Tyske kirkegårds møder

I tilslutning til forbunds-havebrugsudstillingen i Hannover holdt den 1. sept. Landschafts- und Friedhofsgärtner og d. 3.—5. sept. Friedhofsverwalterne i Tyskland sine møder i Hannover. Efter midten af måneden følger samme sted møder for landskabsgartneriske vejfolk.

FRA DANSKE DAGBLADE

¹/₂ (Fyns Stiftstid.): Rationalisering på Odense kgd. Indkøb af tractorer og hækklippemaskiner.

³/₂ (Information): Køge vil betale tilskud til ligbrænding for at udskyde indrettelse af ny kgd.

⁹/₂ (Frederiksbergbladet): Skal vi begraves i Brøndbyøster?

²⁶/₂ (Politiken): Kgds. konkurrencen i Ørebro. 1. pr. *Poul Nieport* og *Leiff Damgaard*, 2den *Georg Boye* og *Chr., Erik* og *Aage Holst*, 3. pr. *K. Preisler* og *A. Thomsen*.

¹/₃ (Dannevirke): Haderslev Assistentkgd. udv. m. 2,5 ha (*O. Raahauge-Askegaard*).

³/₃ (Middelfart Venstrebl.): Asperup kgd. udv. er nu færdig.

³/₃ (Randers Dagbl.): Pinstrup skal ha' en kgd.

⁴/₃ (Ny Tid): Ålborgs evige kgd. (mosaisk kgd.).

⁸/₃ (Ålborg Amtstid.): Den ny kgd. i Vejgaard vil koste kr. 351,000 (stadsgt. *Wendelboe*).

⁸/₃ (Venstres Folkebl.): Finderup kgd. skal udv.

⁹/₃ (Thisted Soc. Dem.): Thyborøn kgd. er udvidet.

¹⁰/₃ (Aarhus Stiftstid.): Århus kgd. har ublu takster (*Emil Böttiger*).

¹³/₃ (Randers Soc. Dem.): Laurbjerg kgd. er under udvidelse.

¹⁴/₃ (Fyns Stiftstid.): Ny kgd. ved Påskeløkke, Odense; 4,6 ha.

¹⁵/₃ (Vordingborg Dagbl.): På Stensved hotel holdtes i går eftermiddag en licitation over håndværker- og gartnerarbejdet ved den forestående udvidelse af kirkegården ved Peterskirken. Ved licitationen indkom der følgende tilbud:

Tømrer- og snedkerarbejdet: Firmaet Nielsen og Lauesen, Kalvehave: 7288 kr., tømterm. Vilh. Mortensen, Langebæk: 7932 kr., tømterm. Hans Rasmussen, Stensved: 5690 kr.

Murerarbejdet: Murerm. Jens Clausen, Stensved: 13,980 kr., murerm. Frede Pedersen, Stensved: 10,888 kr.

Gartnerarbejdet: Anlægsgt. Hovgaard Andreasen, Sorø: 29,945 kr., anlægsgt. G. Michael Larsen, Kbhvn.: 31,225 kr., anlægsgt. H. Hansen, Næstved: 24,324 kr., anlægsgt. Victor Hansen, Gentofte: 27,500 kr., anlægsgartnerne Petersen og Fuglsang, Kbhvn.: 26,189 kr.

Arbejdet med udvidelsen, der er projekteret af arkitekt, m. a. a., *Erik L. Rasmussen*, Vanløse, og havearkitekt *Johannes Tholle*, Kbhvn., skal nu påbegyndes, så snart ministeriets godkendelse foreligger.

¹⁵/₃ (Sorø Amts Dagbl.): Vore landsbykgd. bør værnes (*G. Georgsen*).

¹⁶/₃ (Venstrebl. f. d. sydl. Jylland): Kolding krematorium må udvides.

²¹/₃ (Holbæk Amtstid.): I aftes havde menighedsrådet i Hvalsø indbudt sognets beboere til et orien-

terende møde i skolens gymnastiksal. Pastor *Willesen* åbnede mødet og gav en redegørelse for planen om udvidelsen mod vest, der var den kønneste og billigste.

Arkitekt *Aksel Andersen* fremviste forskellige lysbilleder om gammel kirkearkitektur og fremviste forskellige kirkegårdsanlæg. Han anbefalede en udvidelse mod vest som den smukkeste og naturligste.

Grundejerforeningens formand, ekspedient *Ingemann Sørensen*, udtalte, at man ikke ønskede en begravningsplads ud til en befærdet hovedgade. Vi ønsker en udvidelse mod nord eller øst.

Kirkegårdsinspektør *Rønø, Roskilde*, har været ude at se på forholdene og havde til mødet fremsendt en erklæring, hvori han stærkt fremhævede, at den naturligste udvidelse måtte blive mod øst.

Snedkermester *H. P. Nielsen* talte på menighedsrådets mindretals vegne, og han udtalte, at der skulle være ro og fred på en kirkegård. Arealet mod vest er også for lille alligevel, så vi kan lige så godt med det samme tage et større spring.

Ved afstemningen stemte 42 mod udvidelsen mod vest og 12 for. Flere undlod at stemme.

³⁰/₃ (Nationaltd.): Brugsretten over tre københavnske kgd. forlænget 40 år.

³¹/₃ (Ringkøbing Amts Dagbl.): Sønderborg ny kgd. udbygges (havearkitekt *Johs. Tholle*).

¹/₄ (Fyns Soc. Dem.): Ny begravningsform lances på den ny kgd. i Odense. Inspektør *Raahauge-Askegaard* drager til felts mod den gamle form.

— Kirkegården inddeles i et antal gravgårde, og disse gravgårde servitutbelægges derefter således for de enkelte gravsteders vedkommende, at der ikke må være hække af nogen art, hele gravgårdsarealet bliver en stor plæne, over gravene kan der i grønsværen udskæres bede til lav beplantning, og intet monument må være over 60 cm i højden og 1 m i bredden.

⁹/₄ (Berlingske Aften): De faldne (til Axel Paulsens monument i Ryvangen i vers af *Ebbe John-Nielsen*).

¹⁰/₄ (Nationaltd.): Ny stor kgd. på Amager (ca. 40 tdr. land).

¹⁰/₄ (Lollands Tid.): Stadsgartner *H. S. Lauridsen* i Nakskov er i dag gået i gang med at fjerne de sidste gravsten på den gamle kirkegård ved Østre Boulevard i Nakskov. Som bekendt vedtog byrådet for nogen tid siden, at gravstederne skulle sløjfes, så området — bortset fra det, der er solgt til slagteriet — alene kan bruges som offentligt anlæg. Der er ført en række forhandlinger med de familier, som ejer gravstederne, og de pågældende har alle vist sig forstående overfor omlægningen. Bortset fra, at gravstenene fjernes og der skal

pyntes op hist og her, sker der dog ikke større forandringer.

¹¹/₄ (Himmerland): Udv. af Oue kgd.

¹²/₄ (Hejmdal): Udv. af Gråsten kgd. er godkendt som beredskabsarb. (kr. 58,000; havearkitekt *Johannes Tholle*).

¹³/₄ (Østsjælland. Folkebl.): Ølsemagle kgd. skal udv.

¹⁴/₄ (Grenaa Folketd.): Kolind kgd. skal udvides.

¹⁴/₄ (Social-Dem.): Nordisk konkurrence påtænkes vedr. ny kgd. i Lundtofte.

²⁰/₄ (Fr.borg Amts Avis): Gladsaxe kgd. udvides; kloakering og dræning kr. 126,000 (havearkitekt *Egil Kiær*; entreprenør *Rasmussen & Schiøtz*).

²¹/₄ (Randers Dagbl.): Kgd.sregulering i Gerlev for kr. 28,000.

²²/₄ (Nationaltd.): Væk med de dyre gravsteder i Kbhvn. (dr. theol. *J. Larsen*).

²⁸/₄ (Kristel. dagbl.): Klare linjer om nye kirkers og kgd.s placering (ministerielt cirkulære).

¹/₅ (Assens Amts Avis): Kærum kgd. skal udv.

³/₅ (Aarhus Stiftstd.): 100 år siden første begr. i Silkeborg.

⁸/₅ (Aarhus Stiftstd.): Kirkeministeriet er imod planen om centralkgd. i Viby J.

⁹/₅ (Social Dem.): Historisk minde (Holmens kgd.) i uskøn forfatning.

¹⁰/₅ (Vestkysten): Roushøje beboere anlægger kgd. (havebrugskand. *Poul Hansen*).

¹²/₅ (Roskilde Tid.): Gråbrødre kgd. i Roskilde i støbeskeen.

¹⁹/₅ (Social Dem.): Første del af den store centralkgd. i Rødovre klar til brug; grundudgravning til kapel er påbegyndt.

²¹/₅ (Politiken): Kandelabre er en kommunal guldgrube (ved begravelser).

²⁴/₅ (Middelf. Venstrebl.): Udv. af Vejby kgd. vil af pastor *Skjødt* blive indviet på søndag (kirkegårdsinspektør *J. Gravesen*).

²⁴/₅ (Kr. Dagbl.): Der rejses et 3 m højt broncekors på Hobro Søndre kgd. (kr. 6000,00).

²⁴/₅ (Sorø Amtstid.): Lån på kr. 47,00 til Skelskør kgd.sudvidelse.

²⁸/₅ (Randers Soc. Dem.): Smukt broncekors afsløret på Hobro Søndre kgd.

³¹/₅ (Korsør Avis): Kgd. ikke kommunalt anliggende (af forhandl. på menighedsrådsforeningens landsmøde).

¹/₆ (Middelf. Venstrebl.): Kgd.sudv. i Strib har plads til 225 grave (gartner *Hansen*, Strib); indviet ³/₆ af pastor *Tiedemann*.

²²/₆ (Berl. Tid.): Nakskov menighedsråd skal fremkomme med planer om kgd.sudv.

²³/₆ (Viborg Stifts Folkebl.): Mammen kgd. skal udvides (arkitekt m. a. a. *S. Vig-Nielsen*).

²⁷/₆ (Helsingør Soc. Dem.): Gerlev kgd. udvides med 863 m².

²⁷/₆ (Randers Amtsavis): Krematorie-spørgsmålet i Randers; stadsarkitekten har udarbejdet planer.
²⁹/₆ (Østsjælland. Avis): 2—3000 kr. til ligbrænding vil udskyde anlæg af ny kgd. i Køge i 8 år.
³⁰/₆ (Sjællands Posten): Kalundborg menighedsråd afviser den kgl. bygningsinspektør i spørgsmålet om hegnslåger.

¹/₇ (Fr.borg Amts Avis m. fl.): Foreningen for kirkegårdskulturs møder (se foran side 33).

⁴/₇ (Lollands Tid.): Forslag om stor kgd. omkr. Stormarks-kirken i Nakskov.

⁹/₇ (Bogense Avis): Veflinge kgd. er udvidet med godt 4000 m² (inspektør *O. Raahauge-Askegaard*, anlægsgt. *Chr. Møller Christiansen* m. fl.).

¹¹/₇ (Silkeborg Avis): Den ny kgd. i Silkeborg tages i brug næste sommer.

¹⁹/₇ (Ekstrabl.): Hærværk mod bestemt grav i Silkeborg.

²⁴/₇ (Ekstrabl.): Hærværk imod grav på Haderslev kgd.

²⁷/₇ (Amagerbl.): Udvalgsbetænkning ang. Vor Frelsers kgd. forudsætter den beskåret.

FRA NORSKE DAGBLADE

1950:

²³/₈ (Østlendingen): En del av den nye og eldre kgd. i Vang legges ut.

²⁵/₈ (Nordlands Folkebl.): Klage over planløyse og dårleg stell på Dolstad kgd.

²/₉ (Namdal Arbeiderbl.): Utv. av kgd. i Garstad.

¹⁴/₉ (Dagsavisen): Tydal får 2380 m² jord til kgd. i Stugudal.

⁹/₁₁ (Aftenposten): Oslo får sin nye kgd. på Alfa-set. Krigskgd. på Ekeberg skal flyttes dit.

1951:

⁴/₁ (Samhold): Gjøvik kgd. utv.

¹¹/₁ (Adresseavisen): Aksion for vakrere kgd. i Namdal.

¹³/₁ (Teledølen): Sauherad kgd. skal utv.

¹⁶/₂ (Tønsbergs blad): Ramnes går inn for en penere kgd.

²⁹/₂ (Sørlandet): Kgd.sstrid i Aaseral.

²⁷/₂ (Agder Tidend): Fra Landbrukselskapet er sendt ut til samtlige sokneråd et forslag til vedtekter for kgd. på landsbygdene, utarb. av konsulenten for kirkegårdsstell.

²⁸/₂ (Morgenposten): Urnegraver på Grefsen.

⁸/₃ (Sør-Trøndelag): Snillfjord kgd. skal pusses opp; kvinnene har samlet inn kr. 800 til formålet.

⁹/₄ (Telen Notodden): Notodden kgd. utvides.

²²/₅ (Gudbrandsdølen): Vakrere kgd. i Gudbrandsdalen.

²⁸/₅ (Haugesunds avis): Planer om ny gravplass for Skåre.

³⁰/₅ (Rana Blad): Der er budgetteret 11,000 kr. til ny kgd. i Bleikvassli.

⁵/₆ (Ringerikes Blad): Ytterligere utv. av Hønefoss kgd.

²²/₆ (Bygdenes Bl.): Utv. av kgd. i Botne tvingende nødvendig.

²⁶/₆ (Hadeland Brandbu): Kgd. ved Moen kapell må snarest utv.

FRA SVENSKA DAGBLADE

⁸/₂ (Falköping Tidn.): Förslaget till skogskgd. i Falköping möter modstånd.

¹³/₂ (Helsingborg Dagbl.): En kyrkogårdskonsulent vid varje domkapitel önskemål.

²⁶/₂ (Jämtlands Tidn.): Nyhems kgd. utv.

²⁶/₂ (Örebro Kuriren): Vackar men dyrbar plan för Norra kgd.

²⁶/₂ (Helsingborgs Dagbl.): Fullständig nyskapelse på kgd. område (i Örebro).

²⁸/₂ (Helsingborgs Posten): Kyrkogårdsfolk kongressar i H-borg 7—9. aug.

²⁴/₃ (Gränna Tidn.): Ny kgd. i Gränna kan indvies i oktober.

¹⁵/₅ (Blekinge Läns Tidn.): Kgd.sutv. i Kristianopel.

¹⁸/₅ (Hässleholmstidn.): Loshults kgd. utv., urnlund anläggs, bårhus byggs.

²¹/₅ (Ljusdals P.): Urnlund planeras vid Järvsö kyrka.

²²/₅ (Skelletebladet): Begravningsplats ordnas i Sävernäs (stadsark. *E. Bergenudd*).

²⁴/₅ (Hagf.tid.): Ekshärads kgd. byggs ut för 105,000 kr.

²⁶/₅ (Mellersta Skåne): Krematorie anläggning för Mellanskåna till Eslöv.

⁹/₆ (Enköpings Posten): Kgd. i Råå viggas til församlingshusets gräns.

¹²/₆ (Sydsvenska Dagbl.): Från Upton churchyard till Vens kgd. (docent *Carl Fehrman*).

²¹/₆ (Folket, Eskilstuna): Grön kgd. nya framtids-synen.

⁸/₈ (Helsingborgs Dagbl.): Kyrkogårdsf. kongress inleddes i går i Helsingborg.

FRA TIDSSKRIFTERNE

Anlægsgartneren, april: Privat anlægsgartner-virksomhed kontra kommunernes, stadsgartneres og kirkegårdsinspektørernes virksomhed. — Juli: Kirkegårdssagen i Odense (*G. D.*). — August: Mekanisering af arbejdet (*V. Zichau Andersen*).

Arkitekten nr. 4—5: Mindelunden i Ryvangen (*Kaj Gottlob*). NB. Heftet indeholder iøvrigt en oversigt over de arbejder, som modstandsbevægelsens kunstneriske udvalg har haft med at gøre og billeder af adskillige mindesmærker for frihedskampen (på eller udenf. kgd.). Endv. på tillægs-siderne: Heltegravene i Kouvola og i Säynätsola, Finland, m. planer og billeder.

Byplan nr. 13: Overvejelser vedrørende anlæg af en ny kirkegård i Køge (arealbehov, ligbrændingsprocent m. v.; stadsingeniør *S. Laurentzius*). Placering i byplaner af kirker og kirkegårde (ministerielle cirkulærer). — Nr. 14: Københavns gamle kirkegårde, deres beståen og fremtidsmuligheder (havearkitekt *Johannes Tholle*).

Församlingsblad för Lund: Våra kyrkogårdar (*Hilding Claesson*).

Garten und Landschaft, hefte 7: Ländlicher friedhof (*Osw. Langerhans*).

Gartner-Tidende nr. 20: Spredte indtryk (*A. Hilsøe*), bl. a. fra Ohlsdorf.

Gartneryrket nr. 23: Hagearkitekt frk. Karen Reistad er av kirke- og undervisningsdepartementet ansatt som konsulent i kirkegårdsstell. — Nr. 24: Litt om kirkegårder i alminnelighet — og Vår Frelser's gravlund i særdeleshet (forstander *K. Kiserud*).

Hus og Hjem nr. 18: Forest Lawn kirkegård (*Elmar Drastrup*).

Ignis nr. 4: Kan ett krematorium betala sig? (*Bertil Borén*). Kring 1950 års eldbeg. ciffror. Falköping får krematorium. Krematoriet i Helsingfors 25 år (*John Häggqvist*). — Nr. 5: Ändring i författningen om eldbeg. Eldbeg. i Tjeckoslovakien 1949—50. — Nr. 6: Vad vi vunnit med vårt krematorium (*A. Hellstrand*). Urnlund utan sten - bara Guds natur (*O. Övden*). Västerås krematoriefråga (*V. Falk*). — Nr. 7: Jordbesparing genom eldbeg. — enda lösningen på många svenska kgd.sproblem (*N. Grufman*). Gotlands krematoriefråga (*K. Jeanson*). — Nr. 8: Den internationelle eldbeg. kongressen i Köpenhamn maj 1951 (referat). Anläggning av urnlundar på äldre och nyare kgd. (*G. V. Walberg*).

Landsbygraveren nr. 4: Fra et kursus på Krabesholm, m. m. — Nr. 5: I bredeste almindelighed er alle kirkens tjenere, m. m. — Nr. 6: Landsbygraverforeningen skifter formand (*Norlyck*). — Nr. 7: Hækkeklippemaskinen (*V. Zichau Andersen*). — Nr. 8: Ensretning (i gravstedsanlæg; *Johs. Retoft*). Aflønning. Ferietid.

Menighedsrådenes blad - nr. 3: Hvorfor skal askeurner have en særlig plads på kirkegårdene? (*Johannes Tholle*). — Nr. 4: Ligbrændingen skal fremmes. — Nr. 5: Cirkulære om placering af kgd. i byplanen. Kommunale kgd. eller ikke (*Vagn Rüsager*). — Nr. 6: Kommunale kirkegårde eller ikke (*Karl Ole Hansen*).

Pharos nr. 2: Propoposed new crematoria. The official annual cremation conference, London 1951. Internat. cremation congress, Copenhagen 23. may 1951, m. m. — Nr. 3: The official annual cremation conference (referat). Proposed New Crematoria. The London cremation conference (referat).

Cremation Memorials of The Future (*Tattersall*). Internat. cremation congress (referat).

Roskilde Stiftsblad april: Har kirkegården ingen interesse? (*Hans Rønø*).

Steinmetz und Bildhaver nr. 5: Steinverwendung in Grünanlagen (dipl. garteninspektør *Albrecht Bailly*). Idee und Gestaltung (om gravsten). Erste Bundesgartenschau Hannover 1951 (Garten- und Landschaftsarchitekt *Osw. Landerhans*). Ländliche Friedhof- und Grabmalschau. Desuden talr. fine billeder af gode gravmæler. — Nr. 7: Naturstein auf der „Constructa“, Hannover. Idee und Gestaltung (gravmæler). — Nr. 8: Der Naturstein in der Hand des Landschafts- und Gartenarchitekten (*Ulrich Wolf*). Gedanken beim Besuch englischer Landfriedhöfe (*Hansjakob Lill*). Idee und Gestaltung (gravmæler). Grabmalschau der Städte (oversigt over hvilke hefter, der har bragt et sådant).

Stenhuggertidende nr. 8: Pågående reklame for gravmonumenter.

The american cemetery febr.: Development and Construction of a Modern Cemetery (*John D. Gregg*). Collective Security in the American Way (*Barrett Adams*). Rosedale — A Friendly Family Cemetery in West Virginia. — Marts: Are Cemetery Executives Adequately Compensated? Cemetery Administration as a Career (*Walter Puckett*). Valhalla — „the Garden of Beauty“ in St. Louis. Suggestions om How To Build Good Will for the Cemetery. The Advantages of Features (*George E. Mc. Clure*). — April: Oak Lawn — a City operated Cemetery in Sturgis, Mich. — Maj: Bringing a Cemetery Back into the Hearts of the People (*Sparks*). Are Cemetery Executives Being Adequately Compensated. „The Cemetery Beautiful“ — deep in the Heart of Texas. Return of the Army Dead from Korea. — Juni: Colliers Attack on the „Burial Industry“. Some Answers To Colliers Unfair Charges. Liability for Income Taxation of Perpetual Care Fund. Many Noteworthy Features in Vancouver's Forest Lawn. Modernization Program Pays Off in Old Ohio Cemetery.

Viola (29/s): Kyrkogårdsf. årsmøte (referat ved *Hilding Claesson*).

Vor Viden nr. 44: Jættestuefolket (dets begravelsessteder). — Nr. 45: Stridsøksfolket (dets grave).

BOGANMELDELSER

Eigil Kiær: Sten og fliser og deres anvendelse til haveanlæg. 3. udg., 8°, 54 s., Alm. d. gartnerforening, Kbh., u. a.

Når denne lille udmærkede vejledning er kommet i 3die udgave, er dens succes slået fast. Det er derfor forståeligt, at den ikke er meget forskellig

fra sin forgænger; dog er nogle billeder skiftet ud, der er anvendt mindre typer og tilføjet nogle gode tabeller. Til en kommende ny udgave vil vi foreslå, at man i indledningen s. 5 ikke nøjes med henvisninger, men bringer noget af det antydede stof, og at man bringer navne for de fotografiske optagelser (sted og person). Så må også fig. 16 laves om, for dens „jordlinje“ er helt misvisende.

Imperial War Graves Commission. Thirty-first Annual Report. 8°, 44 s., London 1951.

Der indledes med et farvetryk af en krigskirkegård i Normandiet og meldes om, at der stadig arbejdes med krigsgravregistrering fra den første verdenskrig sammen med den andens store opgaver. I Danmark er der fortsat med monumentering af de 1000 grave fra den britiske Commonwealth, og der vil blive rejst Crosses of Sacrifice på 6 af disse begravelsespladser. Blandt de 24 billeder gives Svinø kirkegårds krigsgrave, hvor korset er rejst. Der har i 1950 været arbejdet med Bispebjerg, Esbjerg, Frederikshavn, Lemvig og Svinø.

Peter Howard: Verden genrejst. 280 s., lommeformat, P. Haase & Søn, Kbh. 1951.

Så sandt som man må ønske sig en bedre verden, kan man også ønske sig, at mange vil følge de i den lille bog givne eksempler om på kristent grundlag at finde en bedre moral i forholdet mennesker imellem, selv om man iøvrigt ikke kan gøttere alt i Moralsk Oprustnings fremstilling og metoder.

Dansk Ligbrændingsforening. Beretning for året 1950. 8°, 72 s., Kbh. 1951.

Det fremgår af beretningen, at den samlede procent af brændinger for Danmark er 19,5, hvilket skal være den højeste procent for Vesteuropas lande udenfor „jernetæppet“; København-Frederiksberg er nået over vippen og har nu flertal for kremation. Der ventes bygget 2 ny krematorier. Heftet slutter med gengivelse af den ny lov om ligbrænding af $18/4$ 1950, som der i heftet udtrykkes utilfredshed med.

Georg Arends: Mein Leben als Gärtner und Züchter. Verlagsbuchhandlung Eugen Ulmer, 8°, 184 s., Stuttgart 1951. DM. 6,—.

Som hefte 91 i „Grundlagen und Fortschritte im Garten- und Weinbau“ er udsendt den verdensberømte planteforædler *Georg Arends* erindringer, erfaringer og oplysninger om hans store og stor-slåede indsats i planteforædlingens tjeneste. Det er en spændende beretning, ikke blot om staudernes indtrængen i blomsternes verden og om en medlevers arbejde, men det er den beskedne mands ydmyge fortælling om, hvorledes dette skete tildels ved hans enestående arbejde, hvorom specienavne som *arensii*, *Schöne von Rondsorf*, *Wuppertal* og mange flere som vidner er båret ud til mange

lande og fortæller om tiltrækkeren og hans hjemstav. Den første tiltrækning kom i 1892 og i Arends 87. år kom der (1950) ikke mindre end 3 nyheder efter mere end 150 tidligere. Når man så læser om besvær og ødelæggelser fra 2 kriges indkaldelser af hjælpere og den sidste krigs totale ødelæggelse af arbejdsmark med efterfølgende restriktioner om kun at dyrke grøntsager, forstår man, at der i hvert fald ingen nyheder kunne komme i årene 1941—48.

Föreningen Sveriges Kyrkogårdsföreståndare. Handlingar från årsmötet i Växjö 15.—17. augusti 1950, fol., 44 s.

Atter ligger der et for andre lignende foreninger efterfølgelsesværdigt skrift på bordet i nydeligste duplikering og med et væld af oplysninger af mange slags vedrørende kirkegårdene, derunder ikke mindst urnehaveproblemet.

Ernst Gram: Planternes liv. 280 s., 8°, Det danske forlag, Kbh. 1951.

Det er forsåvidt forlængst afdøde *Fr. Weis'* „Livet og dets Love“, som forstander Gram her udsender; men det er det dog *alligevel* ikke, fordi stoffet serveres på en helt anden måde, og fordi videnskabsmanden nu har så uhyre meget mere viden og lærdom at høste af. Og forfatteren har benyttet sig heraf til at gøre denne bog under en vid synsvinkel, idet han fortæller om botaniske, fysiologiske, biologiske og endnu flere ting i et sammenhæng med mennesker og deres forhold til planterne, — hvilket vil sige et livsnødvendigt gensidighedsforhold. Det videnskabelige stof er kædet sammen med praktiske iagttagelser af meget nyttig art; fortællemanen fængsler, og illustrationerne gør opfattelsen lettere.

Francis Perry: The Garden Pool. 128 s., 8°, W. H. & L. Collingridge limited, London og New York 1951. 8s 6d.

Det er hurtigt konstateret, at forfatteren til denne lille bog om vandbassiner især har lagt vægt på dyrkning af planter, idet der kun ofres 5 sider på den tekniske indretning af bassinerne, — resten går til dyrkningsanvisninger og plantebeskrivelser, hvorunder også medtages planter til bassinets omgivelser. Til teksten på mat papir støtter sig illustrationer på krideret. Bogen er især beregnet for haveamatører og blandt disse især dem med de små haver.

Rudolf Schatz: Gartentechnik. 2. opl., 8°, 124 s., Paul Parey, Berlin 1950. DM. 5,80.

Forlaget *Paul Parey* gjorde sig før den 2den verdenskrig højt fortjent af gartnere af mange slags ved udgivelse af udmærkede og omfattende værker af stor praktisk betydning. Nu er det igen på markedet med nye ting, og vi hilser det med glæde velkommen.

Nærværende bog om anlægsgartneri indgår i skriftserien Gärtnerische Berufspraxis og er her hefte nummer 13. Første udgave udkom i 1938, — i den foreliggende 2den udgave har forfatteren gennemført samme knappe sprog og fremstillingsmåde, der er udmærket suppleret med illustrationer på 32 tavler. Indholdet angår jorddyrkning, stenarbejder, løvgange og hegn, veje og stier, vand og vanding, sportspladser, græsplæner, plantning og pleje og tidstabel for arbejdernes udførelse. Som bogen har bud til tysk gartnerungdom, kan den også have interesse for den danske med sine mange koncise oplysninger, tal og anvisninger, så meget mere som den danske bog om anlægsgartneri længe har været udsolgt.

Steen Eiler Rasmussen: London. 3. udg., 8°, 444 s., Gyldendal, Kbh. 1951.

Det er vel få, som ikke ved, at denne bog om London af englænderne er taget til hjertet som det bedste, der er skrevet om denne verdensby. Når den nu foreligger i en dansk 3. udgave, der er ført a jour, men iøvrigt uændret, tyder det på, at også danskerne har taget den til sig. Af det rigtige indhold skal vi her blot hefte os ved s. 324—25, der beretter om, at allerede 1884 fik verdensbyen en lov, der forbød enhver bebyggelse på kirkegårdspladserne, undtagen til udvidelse af kirken, — en lov, som det kunne have været rart at ha' også i Danmark, — samt fortæller om gamle, ubenyttede kirkegårdspladseres hensynsfulde omdannelse til ny funktioner.

Årets trädgård I. Tekst: Gunlög Bülow-Hübe, 8°, 64 s., forlag Hem i Sverige, Stockholm 1951. Kr. 7,50 sv.

Tidsskriftet Hem i Sverige har haft den udmærkede idé at udsende en serie bøger om haver, og under titlen Årets trädgård er som nummer 1 udkommet en skildring af havearkitekten, fru Emma Lundbergs have på Lidingö, „Målet“ i Bullerbach. Denne have er velkendt af enhver, som er interesseret i moderne nordisk havekunst, og selv om man ikke har været der på besøg, er billeder fra den publiceret så ofte og så mange steder, at man føler sig hjemme i haven. Det foreliggende hefte er forsynet med friske og gode nye billeder, og i teksten berettes om dens tilkomst og geografi samt planteverden.

Kristian Pedersen: Gartneriets redskaber og maskiner. 8°, 332 s., Alm. d. gartnerf. forlag, Kbh. 1951.

I en tid, hvor mekanisering og rationalisering er på dagsordenen må en sådan bog hilses hjertelig velkommen. Den er temmelig omfattende i sine skildringer og fortæller om arbejdsbesparende maskiner også indenfor kirkegårdenes område,

hvorfor den bør studeres af enhver leder af kirkegårde.

Gudenås Fabriker har udsendt et specialkatalog over ukrudtssprøjter.

J. E. Ohlsens Enkes frøkatalog for 1951 er meget righoldigt og er på 128 sider.

RESOLUTIONER m. m.

(fortsat fra pag. 32)

Det tilføjes, at de paagældende Beløb efter Indbetalingen til Stiftsmidlerne vil blive administreret saaledes, at kun Renterne udbetales til Vedligeholdelsen i Overensstemmelse med Vedtegningen paa de enkelte Konti, samt at man fra Kirkeministeriets Side vil være villig til, saafremt det — mod Forventning — senere skulde vise sig, at Private kan dokumentere Ret til at træffe Bestemmelse angaaende de paagældende Kapitaler, da at tilbageføre saadanne Kapitaler til Sparekassen, saaledes at denne ikke paatager sig nogen økonomisk risiko ved Overførelsen af de paagældende Beløb til Konti under Stiftsmidlerne.

Det bemærkes derhos, at Indbetalingen til Stiftsmidlerne er en Betingelse for, at Kirken uden Ministeriets Samtykke kan paatage sig Vedligeholdelsespligten eller have nogen som helst Pligt til at drage Omsorg for, at Kirkens Funktionærer administrerer Renterne af Kapitalerne paa den ved disses Anbringelse i Sparekassen vedtagne Maade, samt at Følgen af en eventuel Vægning ved Indbetalingen til Stiftsmidlerne af Kapitalerne — da man maa antage, at det ved Oprettelsen af de paagældende Konti for Indskyderne har været en Forudsætning, at der føres en vis Kontrol med, at Aftalerne om Vedligeholdelsen overholdes — formentlig maatte blive den, at vedkommende Sparekasse som den overfor Indskyderne ansvarlige selv maatte drage Omsorg for et passende Tilsyn med, at Beløbene anvendes efter Formaålet, og maatte tage Initiativet med Hensyn til Dispositioner over Renterne, ligesom det maatte være en Selvfølge, at Sparekassebøgerne ikke fremtidig kunde deponeres hos Kirkebestyrelsen eller nogen Funktionær ved Kirken, saaledes som det formentlig tidligere uden Ministeriets Vidende har været Tilfældet.

Endelig henledes Opmærksomheden paa, at dersom Forholdene ikke berigtiges, saaledes som man herfra har henstillet, ved Indbetaling til Kirkens Kapitaler blandt Stiftsmidlerne, synes der ikke for de paagældende Konti at være truffet nogen som helst Bestemmelse om, hvorledes der skal forholdes med Kapitalen i de Tilfælde, hvor vedkommende Gravsted ikke fornyes ved Fredningstidens Udløb, og Vedligeholdelsen saaledes ophører, og der vil formentlig efter det oplyste ikke kunne

henvises til nogen Person, der har Beføjelse til at træffe Bestemmelse herom.

Med Hensyn til de Konti, der efter foranstaaende ikke medtages under Kravet om Indbetaling til Stiftsmidlerne, bemærkes, at Kapitalerne vedrørende A.'s Gravsted, B.'s Gravsted og C.'s Gravsted er saa smaa, at det næppe kan betale sig for Kirken at overtage Vedligeholdelsen, hvorfor man har ment det rettest til sin Tid at forhandle nærmere med Kirkebestyrelsen, naar Bestemmelse angaaende de øvrige Konti er truffet. Endvidere har man fundet det nødvendigt at indhente nærmere Oplysning vedrørende Konto 12623 og 12502, hvor der er opført Privatpersoner som berettigede til Renterne.

Hvad endelig angaar de til Vedligeholdelse af D.'s og F.'s Gravsteder hensatte Kapitaler, der efter Vedligeholdelsestidens Udløb skal tilfalde henholdsvis „Dansk Missions Selskab“ og „Foreningen Tunghøres Vel“, bemærkes, at disse Kapitaler og dermed ogsaa Ansvaret for Vedligeholdelsen af de fornævnte Gravsteder efter nærværende Ministeriums Opfattelse maa være Kirken uvedkommen, idet det formentlig kun her drejer sig om en Art Legater med godgørende Formaal, for hvis Administration alene Sparekassen som Modtager af Kapitalerne maa være ansvarlig, idet der ikke synes at være truffet Bestemmelse om en særlig Legatbestyrelse.

Kirkeministeriets Skriv. (3/3 1944) (til Overretssagfører K. Løllesgaard, Odense) ang. en mod Kirkeministeriet anlagt Retssag til Underkendelse af en af Ministeriet truffen Bestemmelse om Ekspropriation af et Areal til Brug ved Udvidelse af en Kirkegaard.

Efter at Ministeriet i Skrivelse af 22. Januar 1943 til Stiftsoverigheden over Fyens Stift havde forordnet, at der i Medfør af Bestemmelsen i Forordning af 23. April 1845 til Brug ved Udvidelse af den Odense Kommune tilhørende Korsløkke Kirkegaard eksproprierede et ca. 3,34 ha stort Areal af Ejendommen Matr. Nr. 11 ax af Ejby under Odense Købstads Jorder i Korsløkke Sogn, har De i Skrivelse af 17. Februar 1944 som Sagfører for Odense Byraad oplyst, at Ejeren af den omhandlede Ejendom, Enkefru Maren Andersen, ved Vurderingsforretningens Afhjemling inden Retten protesterede mod Ekspropriationens Lovlighed og forbeholdt sig at lade Spørgsmaalet prøve ved Domstolene, og at den paagældende Sagfører derefter har udtaget Stævning mod Odense Byraad, men at han paa Deres Foranledning agter at omgøre Stævningen, saaledes at i Stedet Kirkeministeriet og Odense Byraad sagsøges.

De har derhos forespurgt, hvorvidt De som Sagfører for Odense Byraad kan modtage Stævning

ogsaa paa Ministeriets Vegne, og om Ministeriet er enig i, at Sagen anlægges for Civilretten i Odense som Forberedelsesret, jfr. Retsplejelovens § 245.

I Anledning heraf har man — som meddelt Dem i Skrivelse herfra af 23. Februar 1944 — udbedt sig en Udtalelse fra Kammeradvokaten, og efter at man nu fra denne har modtaget den begærede Udtalelse, skal man herved meddele Dem, at Søgmaal til Underkendelse af den af Ministeriet truffene Bestemmelse om Ekspropriation af det omhandlede Areal maa rettes mod Kirkeministeriet, og at man har anmodet Kammeradvokaten om at varetage Ministeriets Interesser i Sagen.

Det tilføjes, at man af principielle Grunde maa fastholde, at Søgmaal mod Ministeriet anlægges ved Ministeriets Værneting, hvorved bemærkes, at den særlige Værnetingsregel i Retsplejelovens § 240, Stk. 1, ikke kan komme til Anvendelse, idet den kun kan antages at angaa Rettigheder af privatretlig Karakter, medens der under nærværende Sag er Spørgsmaal om Gyldigheden af en Forvaltningsakt. For Værnetinget er det uden Betydning, om den Forvaltningsakt, der søges underkendt, har Relation til en fast Ejendom; en saadan Sag maa i alle Tilfælde anlægges som Landsretssag ved vedkommende Ministeriums Værneting, altsaa ved Østre Landsret.

Kirkeministeriets Skriv. (13/3 1944) (til Biskoppen over Haderslev Stift) ang. Fremgangsmaaden med Hensyn til Udstedelse af Genparter af Dødsattester, jfr. Justitsministeriets Bekendtgørelse af 25. Marts 1931 § 6, Stk. 2.

I et med Deres Højærværdigheds Skrivelse af 28. August f. A. hertil indsendt Andragende har Sognepræst for Vojens og Jegerup Menigheder N. N. forespurgt, om de hoslagt tilbagefølgende, af Lederen af Gammel Haderslev Sogns Kirkekantor i Henhold til Justitsministeriets Bekendtgørelse af 25. Marts 1931 angaaende Dødsattester, § 6, Stk. 2, udfærdigede Genparter af Dødsattester kan anses for fyldestgørende efter de i Bekendtgørelsen givne Regler om Udfærdigelse af saadanne Genparter under Hensyn til, at Genparterne ikke er attesterede af Dødsstedets Sognepræst, i hvilken Forbindelse Sognepræsten har henvist til, at han ogsaa i andre Tilfælde har modtaget saadanne Genparter af Dødsattester, der har været underskrevet af andre end vedkommende Sognepræst.

I Anledning heraf skal man efter stedfunden Brevveksling med Justitsministeriet herved tjenstlig meddele til Efterretning og videre Bekendtgørelse, at den i Justitsministeriets fornævnte Bekendtgørelse af 25. Marts 1931 § 6, Stk. 2, foreskrevne Fremgangsmaade med Hensyn til Udste-

delse af Genparter af Dødsattester vil være at iagttage, saaledes at disse Genparter attesteres af vedkommende Sognepræst (eventuelt Præsten for vedkommende anerkendte Trossamfund) og ikke af andre end denne, undtagen i de Tilfælde, hvor der med Hjemmel i nærværende Ministeriums Bekendtgørelse af 23. August 1921 § 5, Stk. 4, jfr. Stk. 1, i Købstæderne i Sønderjylland er truffet den Særordning, at Degnen udsteder Attester efter Kirkebøgerne paa Præstens Vegne, idet Degnen i disse Tilfælde tillige maa være berettiget til at attestere Genparter af Dødsattester.

Kirkeministeriets Skriv. (12/4 1944) ((til N. N.) ang., at Menighedsraadet er berettiget til at nægte Fornylse ved Fredningstidens Udløb af et Gravsted, hvis Inddragning er paakrævet af Hensyn til Kirkegaardens Regulering.

I et hertil indsendt Andragende af 2. Februar 1944 har De anholdt om, at der maa blive meddelt Dem Tilladelse til, naar Fredningstiden for et Dem tilhørende Gravsted paa Ødis Kirkegaard udløber i 1953, at forny Gravstedet for yderligere en Fredningsperiode.

Det fremgaar af Sagen, at det paagældende Gravsted er erhvervet i 1928, og at Fredningstiden for Gravsteder paa Ødis Kirkegaard ifølge § 8 i den for Kirkegaarden stadfæstede Vedtægt er fastsat til 25 Aar. Det er endvidere oplyst, at Ødis Sogns Menighedsraad har afslaaet at imødekomme Deres Ønske om Fornylse af det paagældende Gravsted udover 1953, idet Menighedsraadet, naar den indeværende Fredningsperiode udløber, som et Led i en i 1940 paabegyndt Regulering af Kirkegaarden agter at inddrage det paagældende Gravsted for derved at muliggøre Anlægget af en Tværgang fra Kirkegaardens Hovedgang.

Saaledes foranlediget skal man, efter om Sagen at have brevvexlet med Stiftsøvrigheden over Haderslev Stift, med Henvisning til Bestemmelsen i § 19, 1ste Stk., 2det Pkt., i Lov Nr. 282 af 30. Juni 1922 om Vedligeholdelse af Kirker og Kirkegaarde, hvorefter Menighedsraadet i Tilfælde af Kirkegaardens Regulering er berettiget til helt eller delvist at inddrage Gravsteder, naar ingens lovlige Ret i Henhold til Fredningsbestemmelserne derved krænkes, herved meddele, at Ministeriet, da Anlægget af den omhandlede Gang beklageligvis ikke kan gennemføres, uden at Gravstedet inddrages, ikke ser sig i Stand til at ændre den af Menighedsraadet truffne Afgørelse.

Kirkeministeriets Skriv. (3/5 1944) (til Stiftamtmanden og Biskoppen over Københavns Stift) ang., hvilken Betydning der bør tillægges Fastsættelsen i Henhold til Lov Nr. 275 af 28. November 1928 af en Byggelinie, som berører en Kirkegaard.

Ifølge derom fra Ministeriet for offentlige Arbejder modtagen Meddelelse har samme den 20. April 1944 tilskrevet Bestyrelsen for Frederiksberg Begravelsesvæsen saaledes:

„I en til Indenrigsministeriet indsendt, af samme hertil oversendt Skrivelse af 17. December 1941 har Bestyrelsen rejst Spørgsmaalet om, hvilken Betydning der bør tillægges en i Henhold til Byggelinie-loven under 1. Februar 1932 paa Solbjerg Kirkegaard tinglyst Deklaration om, at der ikke maa opføres Bygninger eller udføres andre faste Anlæg af nogen Art, jfr. Lovens § 1, nærmere Roskildevæjs Midte end 13,5 m.

Frederiksberg Kommunalbestyrelse har i en over Sagen afgiven Erklæring udtalt som sin Formening, at Paalæget af den nævnte Byggelinie maa betyde, at Begravelsesvæsenet er afskaaret fra, f. Eks. ved Salg af Gravsteder, at foretage Dispositioner, der kan forrykke den Tilstand, der eksisterede ved Byggelinieens Paalæg. Der er imidlertid solgt Gravsteder til Aaret 2020, og endvidere indebærer Salget af Gravsteder, selv om de kun er betalt for en kortere Tid, en Ret til Fornylse af Gravstedet. Kommunalbestyrelsen tænker sig derfor den Løsning, at det Areal, som omfattes af Byggelinien, efter Udløbet af en Frist paa mindst 30—40 Aar nedlægges som Kirkegaard. Efter Frederiksberg Kommunalbestyrelses Opfattelse maa Frederiksberg Begravelsesvæsen herefter være baade berettiget og forpligtet til at forny eksisterende Gravsteder indenfor en saadan Frist, ligesom Salg af Jord til nye Gravsteder efter Omstændighederne maa kunne finde Sted, saafremt der tages Forbehold om, at Gravstedet vil kunne forlanges nedlagt.

Kirkeministeriet, der ligeledes har haft Sagen til Udtalelse, har fremsendt en Erklæring fra Københavns Stiftsøvrighed, som tiltræder, at der træffes en Ordning, hvorefter Arealet nedlægges som Kirkegaard efter Udløbet af en bestemt Frist, formentlig ikke under 40 Aar, og ved et Møde mellem de interesserede Parter har Kirkeministeriet derhos givet Udtryk for den Opfattelse, at Byggelinie-loven ganske vist giver Hjemmel til ved Byggeliniepaalæg at hindre Anlæg af nye Kirkegaarde, men at der ikke i Medfør af nævnte Lovs Bestemmelser kan gøres Indskrænkninger i Kirkegaardsbestyrelsens Adgang til at disponere over Arealer paa bestaaende Kirkegaarde.

Under Hensyn til den Tvivl, der saaledes hersker med Hensyn til den Betydning, der bør tillægges det omhandlede Byggeliniepaalæg, maa nærværende Ministerium finde det naturligst, at Bestyrelsen indgiver Ansøgning til Kirkeministeriet om Tilladelse til efter en Frist paa 30—40 Aar at ned-

lægge den Del af Solbjerg Kirkegaard, der ligger indenfor en Afstand af 13,5 m fra Roskildevæjs Midte.“

Kirkeministeriets Skriv. (8/5 1944) (til Stiftamtmanden og Biskoppen over Roskilde Stift) ang. Spørgsmaal om Fjernelse eller Tilbagerykning af en omkring et Gravsted anbragt „Rammesten“.

I et med Hr. Stiftamtmandens og Deres Højærværdigheds Skrivelse af 24. Januar 1944 hertil indsendt Andragende har Allerslev Sogns Menighedsraad besværet sig over, at Ejeren af Gravstedet Nr. . . paa Allerslev Kirkegaard, N. N., uden Menighedsraadets Tilladelse har nedlagt en Rammesten omkring nævnte Gravsted, idet Anbringelsen af en saadan Rammesten er i Strid med Kirkegaardsvedtægtens § 22, Stk. 3, der overhovedet forbyder Anbringelse af Gitterværk og andet „dødt“ Hegn omkring Gravsteder paa Kirkegaarden, hvortil kommer, at Rammestenen efter Menighedsraadets Skøn ikke er holdt indenfor det paagældende Gravsted, men rækker ca. 15 cm ud over den tilstødende Gang.

Menighedsraadet har efter det oplyste tilbudt Gravstedsejeren efter Omstændighederne at meddele Tilladelse til Rammestens Forbliven paa Gravstedet, imod at den rykkes ca. 15 cm tilbage fra den tilstødende Gang og sænkes til en Højde af ca. 10—12 cm over Jordens Overflade. Gravstedsejeren har imidlertid vægret sig ved at foretage nogen Forandring vedrørende Gravstedet.

I Anledning heraf skal man tjenstlig meddele til Efterretning og videre Bekendtgørelse, at Ministeriet maa nære Tvivl om, at det retsgyldigt har kunnet fastsættes i Kirkegaardsvedtægten, at Gitterværk og andet „dødt“ Hegn ikke maa anbringes paa Kirkegaarden, idet Forbudsbestemmelsen derved kommer til at omfatte ogsaa den bestaaende ældre Kirkegaard, medens et saadant absolut Forbud i Kirkegaardsvedtægten i Henhold til § 26, Stk. 2, i Lov om Vedligeholdelse af Kirker og Kirkegaarde m. v. af 30. Juni 1922 kun ses hjemlet i Tilfælde af Udvidelse eller Nyanlæg af Kirkegaarde.

Med Hensyn til Spørgsmaalet om Formindskelse af det omhandlede Gravsted ved Tilbagerykning af Rammestenen fra den tilstødende Gang bemærkes, at Ministeriet ikke ser sig i Stand til at fremkomme med en bestemt Udtalelse herom paa det foreliggende Grundlag, allerede af den Grund, at Gravstedets oprindelige Størrelse (inden Anbringelsen af den omhandlede Rammesten) ikke er opgivet i Sagen, og at den paagældende Rubrik i vedlagte, herfra indhentede Genpart af Gravfæstebrevet ikke er udfyldt. Ministeriet maa derfor i denne Henseende nøjes med at henvise til den al-

mindelige Bestemmelse i § 19, Stk. 1, i fornævnte Lov om, at Regulering af Gravsteder kun kan ske med Iagttagelse af Gravstedsejerens lovlige Ret til, at Gravstedet skal henligge urørt i Fredningstiden, i dette Tilfælde til 16. November 1962.

Tillæg til Regulativ for Udførelsen af Ligbrænding af 1. Juni 1937. (11/5 1944). Udfærdiget af Justitsministeriet.

I Medfør af § 6 i Lov Nr. 60 af 14. Marts 1931 om Ligbrænding foretages herved følgende Ændringer i Justitsministeriets Regulativ for Udførelsen af Ligbrænding Nr. 202 af 1. Juni 1937:

Regulativets § 6, Stk. 1, affattes saaledes:

„Umiddelbart efter at Brændingen er foregaaet, skal Asken omhyggeligt opsamles i dertil bestemte Beholdere, som straks forsynes med Krematoriets Segl og mærkes med afdødes Navn for derefter at udleveres vedkommende til videre Behandling efter ovennævnte Lovs § 4. Saafremt Asken skal hensættes i Kolumbarium, skal Beholderen være af brændt Ler, Sten, Bronze eller andet holdbart Materiale. Saafremt Asken skal nedgraves i Jorden, kan Beholderen foruden af de nævnte Materialer bestaa af Materiale, der er opløseligt i Vand, f. Eks. Pap, støbt Papirmasse eller lign. Asken kan blandes direkte med Jorden. Skal Asken forsendes, skal der anvendes en forsvarlig Emballage af Træ eller Pap, og Forsendelsen skal ske som anbefalet Forsigtig-Postpakke“.

Regulativets § 7, Stk. 1, affattes saaledes:

„Hvis Brændingen har fundet Sted udenfor København eller Frederiksberg, paahviler det Krematorium at give Dødsstedets Sognepræst og, saafremt Asken er udleveret til Anbringelse paa en Kirkegaard, som ikke er beliggende i det Sogn, hvor Dødsfaldet er sket, tillige Sognepræsten paa Begravelsesstedet Underretning om den afdødes Navn, Stilling, Fødsels- og Dødsdato, Dødsstedet, Stedet og Tidspunktet for Brændingen samt Anbringelsesstedet for Asken; naar Jordpaakastelse har fundet Sted, skal der endvidere gives Oplysning om Datoen og Stedet for Jordpaakastelsen og den tjenestegørende Præsts Navn, og naar Asken er udleveret til Anbringelse udenfor Krematoriets Kolumbarium, Urnehave eller Kirkegaard, skal der gives Oplysning om Navnet paa den Person, til hvem Udleveringen er sket. De foran omhandlede Underretninger til Dødsstedets Sognepræst og Begravelsesstedets Sognepræst bør afgives i underskreven Form og afsendes samtidig. Er Dødsstedet eller Begravelsesstedet København eller Frederiksberg, gives Underretning dog ikke til Sognepræsten, men til vedkommende Begravelsesvæsen. Har Brændingen fundet Sted i København eller Frederiksberg, paahviler der vedkom-

mende Begravelsesvæsen en tilsvarende Pligt til at give Underretning, saafremt Dødsstedet eller Begravelsesstedet ligger udenfor Begravelsesvæsenets Omraade.“

Ovennævnte Bestemmelser træder i Kraft den 1. Juni 1944.

Kirkeministeriets Cirk. (24/5 1944) (til Biskopperne) ang. **Tillæg til Regulativ for Udførelsen af Ligbrænding af 1. Juni 1937.*)**

Ved Fremsendelsen af fornævnte Regulativ skal man henlede Opmærksomheden paa, at de i Cirkulære herfra af 15. Maj 1942 ommeldte Bestemmelser om Pligten for Krematoriet — i København og paa Frederiksberg Begravelsesvæsenet — til at give Meddelelse til vedkommende Sognepræst angaaende en stedfunden Ligbrænding nu er optaget i Regulativet.

Endvidere henledes Opmærksomheden paa, at det ved Anbringelsen af Asken efter stedfunden Ligbrænding fra 1. Juni 1944 at regne er tilladt at anvende Urner af Materiale, der er opløseligt i Vand, forsaavidt Asken skal nedgraves i Jorden, samt at det tillige er tilladt at blande Asken direkte med Jorden.

Ved Henvendelser om Anbringelse af Aske paa en Kirkegaard efter stedfunden Ligbrænding, jfr. § 6, Stk. 2, i Regulativ for Udførelse af Ligbrænding, bør der herefter afkræves nærmere Oplysning om, hvorledes der ønskes forholdt med Asken, saaledes at man i alle Tilfælde sikrer sig de fornødne Oplysninger herom til Indførelse i Kirkegaardsprotokollen.

*) Min.-Tid. A. 1944 Nr. 130.

Kirkeministeriets Skriv. (19/6 1944) (til Stiftamtmanden og Biskoppen over Roskilde Stift) ang. **Afholdelse af Udgifterne ved en Kirkegaardsudvidelse, der var foranlediget ved Begravelsen af et større Antal omkomne allierede Flyvere.**

I et med Stiftsøvrighedens Erklæring af 13. Maj 1944 hertil indsendt Andragende har Svinø Kirke-distrikts Menighedsraad med Henviisning til, at der siden 1942 af den tyske Værnemagt paa Svinø Kirkegaard er reserveret Begravelsesplads til et større Antal omkomne allierede Flyvere, og at der nu ikke paa Kirkegaarden findes yderligere ledige Gravpladser, anholdt om Ministeriets Approbation paa, at Svinø Kirke af Gaardejer N. N., Svinø, erhverver en umiddelbart Nord for Svinø Kirkegaard beliggende, 645 m² stor Parcel af Matr. Nr. 1 b, Svinø By, Kong Sogn, for en Købesum af 200 Kr., samt at Arealet inddrages under Kirkegaarden og

anvendes til Begravelsesplads. Endvidere har Menighedsraadet med Henviisning til, at Raadet ikke foreløbig agter at lade opføre Murindhegning af det nye Kirkegaardsareal, anholdt om Approbation paa, at dette indtil videre indhegnes med en dobbelt Række Lægter, anbragt paa firskaarne Stolper, medens Adgangen til Jordstykket tilvejebringes ved Gennembrydning af Kirkegaardsmuren og Opsætning af en dobbelt Kirkegaardslaage.

Idet Menighedsraadet derhos har anført, at de foreløbige Udgifter ved Kirkegaardsudvidelsen kan anslaaes til ca. 1000 Kr., og at Kirkegaardsudvidelsen har en ekstraordinær Karakter, idet det ikke drejer sig om Tilvejebringelse af Gravplads til Kirkedistriktets Beboere, har Raadet endelig anholdt om, at Udgifterne ved Kirkegaardsudvidelsen maa blive afholdt af offentlige Midler.

Saaledes foranlediget skal man efter stedfunden Brevveksling med Sundhedsstyrelsen tjenstlig meddele til Efterretning og videre Bekendtgørelse, at Ministeriet herved bifalder, at Svinø Kirke til Udvidelse af Kirkegaarden erhverver den fornævnte Parcel af Matr. Nr. 1 b, samt at Arealet inddrages under Kirkegaarden og anvendes til Begravelsesplads og derhos midlertidigt hegnes paa den af Menighedsraadet angivne Maade. Det bemærkes endvidere, at Forslag til Gennembrydning af Kirkegaardsmuren maa forelægges Ministeriet til Approbation, samt at Planen til Kirkegaardens Inddeling og Beplantning maa approberes af Synet i Henhold til kgl. Anordning af 10. December 1927 angaaende Kirkegaarde, § 6, Stk. 5, og § 8, Stk. 1.

Med Hensyn til Dækning af de med Kirkegaardsudvidelsen forbundne Udgifter bemærkes, at disse vil blive afholdt enten af Statskassen eller ved Ministeriets Foranstaltning ved Udbetaling af kirkelige Midler.*)

*) Efter at have modtaget en foreløbig Opgørelse over Udgifter til Beløb 766 Kr. ved Kirkegaardens Udvidelse anmodede Ministeriet i Skrivelse af 24. Januar 1945 Stiftsøvrigheden om a conto at anvise Menighedsraadet det nævnte Beløb af Stiftsmidlernes almindelige Reservefond i Henhold til kgl. Anordning angaaende Stiftsmidlernes Bestyrelse af 11. Oktober 1937 § 11 e.

Kirkeministeriets Skriv. 24/6 1944) (til Stiftamtmanden og Biskoppen over Fyens Stift) ang., hvorledes der vilde være at forholde med Udgifterne ved de med Begravelsen af 9 forulykkede engelske Flyvere forbundne Udgifter.